

Mirosław Stanisław Wróbel

Władza w Ewangelii św. Jana

Verbum Vitae 14, 135-152

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁADZA W EWANGELII ŚW. JANA

Ks. Mirosław S. Wróbel

Problematyka władzy w czwartej Ewangelii jest ujmowana wieloaspektowo. Przez pryzmat tego pojęcia lepiej można zrozumieć zbawcze działanie Boga Ojca, jego Syna Jezusa Chrystusa, rolę „władcy tego świata” oraz zadania uczniów. W ten sposób możliwym staje się pełniejsze dotarcie do orędzia Ewangelii Janowej. W niniejszym artykule zostaną podjęte następujące zagadnienia: terminologia, władza Ojca, władza Syna, władza przeciwników Boga i władza uczniów.

1. TERMINOLOGIA

Ewangelia Janowa w odróżnieniu od innych pism Nowego Testamentu nie używa greckich terminów *dynamis*, *ischus*, *kratos* na oznaczenie mocy, siły i władzy. Najczęściej stosowanym pojęciem (7 razy) przez Jana jest rzeczownik *exousia*¹. Rzeczownik ten stosowany jest w odniesieniu do Ojca i Syna (J 5,27; 17,2), do Słowa i dzieci Bożych (J 1,12), do Syna i życia (J 10,18), do Piłata i Jezusa (J 19,10.11). Rzeczownik ten pochodzi od czasownika *exeimi* występującego w czwartej Ewangelii 2 razy (J 5,10; 18,31).

¹ Zob. J 1,12; 5,27; 10,18 (2 razy); 17,2; 19,10 (2 razy), 19,11.

W Septuagincie rzeczownik *exousia* oznacza władzę, pozwolenie, w sensie prawnym bądź politycznym w odniesieniu do Boga lub króla. Autorzy Nowego Testamentu przejmują ten termin na oznaczenie władzy pochodzącej od Ojca, która ma charakter autorytatywny, dynamiczny, stwórczy i zbawczy. Wszystko znajduje się pod panowaniem Ojca. We władzy tej partycypuje Syn Boży i Jego uczniowie. Syn otrzymuje władzę od Ojca i jako Głowa Kościoła przekazuje ją swoim uczniom. Władza Boga napotyka na opór ze strony Jego przeciwników. W niektórych tekstach Nowego Testamentu termin *exousia* zostaje użyty w odniesieniu do władzy szatana i sił ciemności². Dzieło zbawienia świata dokonuje się poprzez zwycięstwo Boga nad śmiercią i szatanem. W zwycięskim panowaniu Boga uczestniczy wspólnota wierzących Kościoła realizująca w mocy Ducha Świętego zbawcze dzieła Ojca i Syna. W odróżnieniu od synoptyków Ewangelia św. Jana rzadko używa terminu „królestwo” (gr. *basileia*). W rozmowie z Nikodemem Jezus podkreśla, że narodziny z wody i Ducha są niezbędnym warunkiem wejścia do królestwa Bożego (3,3.5). W procesie przed Pilatem Jezus akcentuje, że Jego królestwo wykracza poza ziemską rzeczywistość (J 18,36). Na kartach czwartej Ewangelii Jezus zostaje określany mianem „król” (J 6,15; 12,15; 18,37; 19,14.15), „królem Izraela” (1,49; 12,13), „królem żydowskim” (J 18,33.39; 19,3.19.21). Tytuł „król żydowski” we wszystkich Ewangeliach jest wypowiedziany przez osoby nie-żydowskiego pochodzenia³ i zawiera walor pejoratywny.

Syn Boży jako król ludzkich serc objawia władzę Ojca i zachęca do udziału w tej władzy wszystkich wierzących, którzy w mocy Ducha Świętego są powołani do dzieła zbawienia świata.

² Dz 26,18; Kol 1,13; Łk 22,53; Mk 16,14.

³ Por. użycie tego terminu w opisie Męki – w Ewangeliach synoptycznych: Mt 27,11.29.37; Mk 15,2.9.12.18.26; Łk 23,3.37.38. Poza opisem Męki jeden raz tytuł ten występuje w Mt 2,2, gdzie jest wypowiedziany przez mędrców ze Wschodu.

2. WŁADZA OJCA

Ewangelista Jan mocno akcentuje fakt, że źródłem wszelkiej władzy jest Ojciec. On objawia światu swą moc i panowanie w osobie Syna, który zostaje posłany, aby dokonać dzieła zbawienia. Dzieło Syna znajduje zarówno swój początek jak i kres w panowaniu Ojca. Ewangelista Jan mocno podkreśla, że misja Jezusa w świecie jest tylko czasowa i kończy się odejściem do Ojca, od którego wyszedł: J 13,1 – *Było to przed Świętem Paschy. Jezus wiedząc, że nadeszła Jego godzina przejścia z tego świata do Ojca, umiłował swych na świecie, do końca ich umiłował*; J 16,28 – *Wyszedłem od Ojca i przyszedłem na świat; znowu opuszczam świat i idę do Ojca*; J 20,17 – *Rzekł do niej Jezus: Nie zatrzymuj Mnie, jeszcze bowiem nie wstąpiłem do Ojca. Natomiast udaj się do moich braci i powiedz im: ‘Wstępuję do Ojca mego i Ojca waszego oraz do Boga mego i Boga waszego’⁴.*

Najistotniejszą misją Syna partycypującego we władzy Ojca jest objawienie ludziom chwały pochodzącej od Ojca i zaproszenie ich do udziału w tej chwale: J 17,22 – *I także chwałę, którą Mi dałeś, przekazałem im, aby stanowili jedno, tak jak My jedno stanowimy*. W Starym Testamencie „chwała Boża” manifestowała się w Jego zbawczym działaniu⁵. Chwała ta była związana w sposób szczególny z sanktuarium (Wj 29,43), a później ze świątynią jerozolimską (1 Krl 8,10). Idea powiązania chwały Bożej ze świątynią była mocno akcentowana przez proroków⁶. Według czwartej Ewangelii chwała Boża objawia się na ziemi przez osobę Jezusa, który przez fakt wcielenia jako odwieczny Logos zamieszkał w ciele na ziemi (J 1,14). Jego pojawieniu się towarzyszy chwała (J 12,40-41). W sposób szczególny chwała Boża manifestuje się przez mękę Jezusa, która zmierza ku zmartwychwstaniu i uwiel-

⁴ Zob. też J 14,12,28; 16,10,17; 17,11.

⁵ Zob. Wj 16,7; Lb 14,22.

⁶ Ez 9-11; 36,23; Iz 60,1,3.

bieniu Ojca (J 17,4)⁷. Czwarta ewangelia mocno podkreśla, że zbawcza moc Jezusa jest skutkiem ścisłej komunii Ojca z Synem i całkowitego wypełnienia przez Posyłanego woli Posyłającego⁸. Misja Posyłającego jest przez św. Jana charakteryzowana jako „wypełnienie dzieła”, które Syn otrzymał od Ojca do wykonania (J 17,4). Dzieło Ojca jest ściśle zespolone z dziełem Syna⁹. Jezus otrzymuje to dzieło i wypełnia je aż do końca poprzez posłuszeństwo i miłość wobec Ojca. Wyrażenie „wypełnić dzieło” wskazuje na ścisłą relację pomiędzy Ojcem i Synem (J 4,34; 5,36, 17,4; 19,28). Dzieło jawi się jako dar Ojca dla Syna. Dar ten jest w pełni przyjęty poprzez jego wykonanie. W realizacji tego dzieła widać zatem działanie Ojca, który obdarowuje oraz działanie Syna, który wykonuje dzieło¹⁰. Działanie Ojca i Syna zespala się w jedność i harmonię. Działanie to zostaje przez Ewangelistę sprecyzowane jako obdarowywanie życiem wiecznym. Wszyscy, którzy przychodzą do Jezusa stają się Jego uczniami¹¹ i otrzymują od Niego życie wieczne. Ojciec jawi się jako ten, który daje, obdarowuje Syna. Jednocześnie Syn obdarowuje tym darem całe stworzenie.

Rola Ojca jako podmiotu i Dawcy władzy zostaje szczególnie podkreślona w J 5,27. Ojciec daje Synowi władzę wykonywania sądu nad światem. W Ewangelii św. Jana czasownik „dawać” (gr. *didōmi*) występuje 76 razy¹². W Ewangelii i listach Janowych czasownik ten ma przeważnie sens teologiczny. Dawanie to część działania Bożego w historii zbawienia. To dawanie Boga wychodzi od Ojca.

⁷ Zob. J. Drozd, „Chwała Chrystusa”, *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1992, s. 167-182.

⁸ J 4,34; 5,30; 6,38.39.40.

⁹ J 5,17; 4,34; 6,29.

¹⁰ Zob. J 5,36; 7,21; 8,39.41; 10,25.37; 14,10.12; 15,24; 17,4.

¹¹ J 17,2.6.9.24.

¹² Zob. R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich: Gotthelf Verlag 1958, s. 157 (Mt – 56; Mk – 39; Lk – 60; Pisma Pawłowe – 72 razy).

Bóg jest podmiotem dawania w 42 miejscach w Ewangelii Janowej. Następnie dar przechodzi na Jezusa a przez Jezusa na ludzi. Czasownik ten w czwartej Ewangelii wskazuje na relacje między Ojcem a Synem. Często chodzi tu o całkowity dar, którego Jezus jest w pełni świadomy (J 3,35). Dar Boga Ojca wobec Jezusa znajduje swą kontynuację w darze wobec ludzi. Szczytem tego daru Ojca dla ludzi jest Jego własny Syn. W darze Syna jest objawienie najwyższej miłości Ojca. Termin „dawać” wyraża nie tylko związek pomiędzy Ojcem i Synem, lecz także pomiędzy Ojcem a adresatami daru, którymi są ludzie. U początku każdego daru jest miłość. Bóg dał wszystko Synowi, gdyż Go miłuje. Bóg dał światu Jednorodzonego Syna, gdyż umiłował świat (J 3,16). Słowo „dawać” objawiając relację między dającym – darem – odbiorcami daru prowadzi nas do tajemnicy Boga i Jego działania na korzyść ludzi. W takim świetle Bóg dzieli się swoją wszechmocną władzą z Synem i ludzkością. Znajduje to swoje ukonkretnienie w obdarowaniu ludzkości życiem wiecznym przez zbawczy czyn Jezusa.

Wskazanie na Boga jako Dawcę władzy dla Syna zostaje podkreślone w J 17,2 (*W ten sposób dałeś Mu władzę nad każdym ciałem, aby wszystkim, których Mu dałeś przekazał życie wieczne*). Niektóre wyrażenia wiersza 2 mają swą paralelę ze starotestamentalnym tekstem Syr 17,1-4:

Syr 17,1-4	J 17,2
<p>1. Pan stworzył człowieka z ziemi i znów go jej zwróci.</p> <p>2. Odliczył ludziom dni i wyznaczył czas odpowiedni, oraz <u>dał im władzę nad tym wszystkim, co jest na niej</u></p> <p>3. Przyodział ich w moc podobną do swojej i uczynił ich na swój obraz.</p>	<p><i>W ten sposób <u>dałeś Mu władzę nad wszelkim stworzeniem</u>, aby przekazał życie wieczne tym wszystkim, których Mu dałeś.</i></p>

4. <i>Uczylił ich groźnymi dla wszystkiego stworzenia, aby panowali nad zwierzętami i ptactwem.</i>	
---	--

Fragment z Księgi Syracha nawiązuje do księgi Rodzaju poprzez podkreślenie faktu, iż Bóg dał człowiekowi władzę nad wszystkim, co jest na ziemi. W J 17,2 Jezus otrzymuje od Boga władzę nad wszelkim stworzeniem, aby napelnić je życiem wiecznym. Ojciec jawi się jako ten, który daje, obdarowuje Syna. Jednocześnie Syn obdarowuje tym darem stworzenie. Wyrażenie „dać życie” pojawia się wielokrotnie w pismach Janowych¹³. W J 17,4 darem Boga jest dzieło, które zostaje przekazane Synowi do wykonania. Dar ten zostaje przez Syna przyjęty i zrealizowany przez Niego jako dar życia wiecznego dla ludzkości (J 17,2). Ojciec przekazuje swą władzę Jezusowi, aby dokonać zbawienia świata. W tym manifestuje się władza Ojca nad życiem i śmiercią. Dzięki tej władzy Bóg ma moc wybawić człowieka z panowania ciemności grzechu i wprowadzić go do światłości łaski. Zbawcza moc Boga silniejsza jest niż ludzki grzech prowadzący do śmierci. W dziele zbawienia świata ważną rolę odgrywa Syn, który wypełniając do końca wolę Ojca staje się Władcą Miłości ludzkich serc.

3. WŁADZA SYNA

Więź pomiędzy Jezusem a posyłającym Go Ojcem jest tak ścisła, że w Synu można zobaczyć Ojca (J 8,19 – *Oto nadchodzi godzina, a nawet już nadeszła, że się rozproszycie – każdy w swoją stronę, a Mnie zostawicie samego. Ale Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną*; J 12,45 – *A kto Mnie widzi, widzi Tęgo, który Mnie posłał*; J 14,9 – *Odpowiedział mu Jezus: Filipie, tak długo jestem z wami, a jesz-*

¹³ J 6,33; 10,28; 17,2; 1 J 5,11.16.

cze Mnie nie poznałeś? Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca. Dlaczego więc mówisz: 'Pokaż nam Ojca?').

W J 5,27 władza przekazana przez Ojca Synowi zostaje związana z rzeczywistością sądu. Jezus w tym kontekście zostaje nazwany „Synem Człowieczym” (*Przekazał Mu władzę wykonywania sądu, ponieważ jest Synem Człowieczym*). Tytuł „Syn Człowieczy” w czwartej Ewangelii występuje, poza jednym przypadkiem (J 12,34), zawsze na ustach Jezusa. W wielu tekstach określenie „Syn Człowieczy” występuje obok tytułu „Syn Boży”¹⁴. Aramejska forma „Syn Człowieczy” (*bar enasz*) występuje w starotestamentalnym tekście Dn 7,13. W tekście Daniela „Syn Człowieczy” jawi się jako postać apokaliptyczna, która zostaje wprowadzona do Przedwiecznego i obejmuje panowanie, chwałę i władzę królewską (Dn 7,13-14). Użycie tego tytułu w odniesieniu do Jezusa wskazuje na Jego funkcję eschatologiczną i związane jest z objawieniem Jego boskiej godności¹⁵. Wyrażenie to jest używane często w kontekście sądu nad światem, który nie zostaje odłożony na nieokreśloną przyszłość, lecz dokonuje się wraz z objawieniem światu „Syna Człowieczego”. Św. Jan w wielu miejscach łączy rzeczywistość sądu z dniem ostatecznym¹⁶. Tematyka sądu stanowi ważny punkt teologii Janowej¹⁷. W świetle J 3,16-21 sąd polega na tym, że

¹⁴ Zob. J 1,49-51; 3,13-21; 5,19-29.

¹⁵ Zob. J. Moloney, *The Johannine Son of Man*, Rome: Editrice LAS 1976; S. Légasse, „Jésus historique et le Fils de l'Homme: Aperçu sur les opinions contemporaines”, *Apocalypses et théologie de l'espérance*, Paris: Éditions du Cerf 1977, s. 271-298; P. Grelot, *Les Juifs dans l'évangile selon Jean. Enquête historique et réflexion théologique*, Paris: Gabalda et Cie Éditeurs 1995, s. 128-136.

¹⁶ Zob. J 6,39.40.44.54; 11:23; 12:48. Zob. też użycie terminu „dzień” w kontekście eschatologicznym w J 8,56; 14,20; 16,23.26. Idea ta występuje także wyraźnie w 1 J 4,17 – *Przez to miłość osiąga w nas kres doskonałości, że mamy pełną ufność na dzień sądu, ponieważ tak, jak On jest w niebie, i my jesteśmy na tym świecie*.

¹⁷ Zob. J 3,19; 5,19-30; 7,24; 8,16; 12,31; 16,8.11; 1 J 2,28; 3,21; 4,17. Problematyka sądu Jezusa Janowego jest przedmiotem wielu studiów: J. Blank, *Krisis. Untersuchungen zur johanneischen Christologie*

Ojciec posyła swego Syna na świat w celu jego zbawienia. Każdy człowiek, który słucha Syna i wierzy w Niego oraz w Tego, który Go posłał, otrzymuje życie wieczne i nie podlega sądowi. W J 9,35-39 Jezus wyjaśnia niewidomemu od urodzenia atrybuty „Syna Człowieczego”, mówiąc o jego funkcji jako sędziego (J 9,39 – *Przyszędłem na ten świat, aby przeprowadzić sąd, aby ci, którzy nie widzą, przejrżeli, a ci, którzy widzą stali się niewidomymi*). Skuteczność sądu Jezusa mocno ugruntowana jest na łączności z Ojcem. Sąd Jezusa zostaje skontrastowany z sądem Jego przeciwników, którzy kierują się tylko ludzkimi kryteriami (J 8,15 – *Wy wydajecie sąd według zasad tylko ludzkich*).

Tytuł „Syn Człowieczy” wskazując na władzę Jezusa występuje w czwartej Ewangelii często w kontekście Jego wywyższenia i objawienia Jego chwały. W J 1,51 Jezus w mowie do Natanaela podejmuje temat „Syna Człowieczego”, który jak drabina w wizji Jakuba (Rdz 28,12-17) łączy niebo i ziemię (*Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Ujrzyście niebiosa otwarte i aniołów Bożych wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego*). W J 3,13 „Syn Człowieczy” zostaje przedstawiony jako postać zstępująca i wstępująca do nieba (*I nikt nie wstąpił do nieba, oprócz Tego, który z nieba zstąpił – Syna Człowieczego*). J 3,14 zawiera wzmiankę o potrzebie wywyższenia „Syna Człowieczego” na podobieństwo węża wywyższonego na pustyni (*A jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak potrzeba, by wywyższono Syna Człowieczego*). Wiersz ten łączy się ściśle z J 12,34b, gdzie tłum pyta Jezusa o sens

und Eschatologie, Freiburg im. Br: Lambertus-Verlag 1964; G. Stemberger, *La symbolique du bien et du mal selon saint Jean*, Paris: Éditions du Seuil 1970; S. Pancaro, *The Law in the Fourth Gospel. The Torah and the Gospel, Moses and Jesus, Judaism and Christianity According to John*, Leiden: E.J. Brill 1975; G.J. Brooke, „Christ and the Law in John 7-10”, *Law and Religion: Essays on the Place of Law in Israel and Early Christianity*, red. B. Lindars, Cambridge: James Clarke 1988, s. 102-112. 180-184; J.H. Neyrey, „Jesus the Judge. Forensic Process in John 8,21-59”, *Biblica* 68 (1987) s. 509-542.

wywyższenia „Syna Człowieczego” i o Jego tożsamość (*Jakżeż Ty możesz mówić, że potrzeba wywyższyć Syna Człowieczego? Któż to jest ten Syn Człowieczy?*) oraz z J 8,28, gdzie wywyższenie „Syna Człowieczego” pozwoli rozpoznać w Jezusie Syna Bożego (*Gdy wywyższyacie Syna Człowieczego, wtedy poznacie, że JA JESTEM i że Ja nic od siebie nie czynię, ale że to mówię, czego Mnie Ojciec nauczył*)¹⁸. W J 6,27 Syn Człowieczy, naznaczony pieczęcią Boga, jawi się jako ten, który daje pokarm trwający na życie wieczne (*Troszczcie się nie o ten pokarm, który ginie, ale o ten, który trwa na wieki, a który da wam Syn Człowieczy; Jego to bowiem pieczęcią swą naznaczył Bóg Ojciec*). Precyzuje to bardziej J 6,53 podkreślając, że warunkiem otrzymania życia wiecznego jest spożywanie Ciała i Krwi Syna Człowieczego (*Rzekł do nich Jezus: «Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie*). W J 6,62 Jezus na szemraniu swych uczniów przywołuje postać „Syna Człowieczego”, mówiąc o Jego wstępowaniu tam, gdzie był przedtem (*A gdy ujrzycie Syna Człowieczego, jak będzie wstępował tam, gdzie był przedtem?*). W J 12,23 mowa jest o wywyższeniu „Syna Człowieczego” w kontekście nadejścia „godziny” (*A Jezus dał im taką odpowiedź: ‘Nadeszła godzina, aby został uwielbiony Syn*

¹⁸ Zob. szczegółową dyskusję nad użyciem Janowego *ego eimi* w: E. Schweizer, *Ego eimi: Die religionsgeschichtliche Herkunft und theologische Bedeutung der johanneischen Bildreden, zugleich ein Beitrag zur Quellenfrage des vierten Evangelium*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1939; A. Feuillet, „Les Ego eimi christologiques du IVe évangile”, *Revue des sciences religieuses* 54 (1966) s. 5-22. 213-240; R.E. Brown, *The Gospel According to John*, t. 1, New York: Doubleday 1984³ s. 533-538; C. Cebulj, *Ich bin es. Studien zur Identitätsbildung im Johannesevangelium*, Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 2000; M.S. Wróbel, „‘Ja i Ojciec jedno jesteśmy’ (J 10,30). Chrystologia Ewangelii św. Jana wobec żydowskiego monoteizmu”, *Jezus jako Syn Boży w Nowym Testamencie i we wczesnej literaturze chrześcijańskiej*, *Analecta Biblica Lublinensia* 1, red. H. Drawnel, Lublin: Wydawnictwo KUL 2007, s. 53-62.

Człowieczy'). Temat godziny Jezusa w czwartej Ewangelii jest bardzo głęboki teologicznie i ściśle wiąże się z ideą władzy i wywyższenia Syna Człowieczego. Rzeczownik „godzina” (gr. *ōra*) występuje w czwartej Ewangelii 25 razy w liczbie pojedynczej i 1 raz w liczbie mnogiej (J 11,9). Św. Jan przez zastosowanie tego wyrażenia stwarza w swojej narracji pewne napięcie, które polega na oczekiwaniu momentu nadejścia jakiegoś ważnego wydarzenia. Nadejście godziny wskazuje także na fakt rozpoczęcia Paschy – przejścia Jezusa z ziemi do Ojca w niebie (J 13,1). Wywyższenie Jezusa rozpoczyna się z chwilą Jego wejścia w uniżenie aż do końca – do śmierci krzyżowej. W ujęciu teologicznym wydarzenie godziny jawi się wyraźnie na płaszczyźnie relacji pomiędzy Ojcem i Synem. Godzinę zamierzoną przez Ojca Jezus czyni własną godziną. Całe życie Jezusa zorientowane jest ku tej godzinie. Na podstawie tekstu Ewangelii (J 12,7.23) można stwierdzić, że godzina, którą dysponuje Ojciec, łączy się ze skazaniem Jezusa na śmierć. Jest to więc godzina związana z Paschą, godzina śmierci. W J 13,1 kondensuje się cała teologia nadejścia „godziny” (Pascha, zejście z tego świata, zmartwychwstanie, godzina miłości do Ojca i miłości do ludzi). W J 19,14 ewangelista utożsamia ową godzinę z godziną szóstą. Jest to czas ofiarowania baranka paschalnego. Śmierć Jezusa inauguruje nową Paschę. Nadejście „godziny” w Ewangelii św. Jana łączy się więc ze świętem Paschy, z męką i uwielbieniem „Syna Człowieczego”. Realizuje się tu Boży plan zbawienia. Jest to również godzina miłości aż do końca. W godzinie tej można dostrzec momenty cierpienia i chwały (J 12,23). W czwartej Ewangelii godzina oznacza więc uwielbienie „Syna Człowieczego” poprzez wywyższenie na krzyżu i powrót do nowego życia poprzez zmartwychwstanie. Chwalebna śmierć Jezusa objawia chwałę, miłość Syna i miłość Ojca. Realizacja godziny Ojca przez Syna, poprzez mękę, śmierć i zmartwychwstanie, wiąże się z Jego wywyższeniem i panowaniem nad całym stworzeniem. W ten sposób idea wywyższenia Syna Człowieczego i Jego przyjścia jako Sędziego zostaje związana z tajemnicą krzyża, która

prowadzi do panowania i chwały. Ewangelista bardzo ściśle łączy panowanie Jezusa z uwielbieniem Ojca i Syna. Czasownik „uwielbij” (gr. *doxadzo*) w wielu miejscach Ewangelii Janowej występuje w sensie eschatologicznym oznaczając akceptację Boga na chwalebny śmierć swojego Syna, która wiedzie ku zmartwychwstaniu i wywyższeniu po prawicy Ojca. Uwielbienie Syna przez Ojca stanowi niejako przypieczętowanie i pełne poparcie Boga na działanie podjęte przez Jezusa¹⁹. Poprzez chwalebny i zbawczy czyn Syna zostaje także uwielbiony Ojciec. Uwielbienie Syna ma w konsekwencji na celu uwielbienie Ojca. Męka, śmierć i zmartwychwstanie Syna potwierdza Miłość Boga do rodzaju ludzkiego. Przez zbawczy czyn Syna Ojciec może zajaśnieć w pełnym blasku przed całym stworzeniem. Uwielbienie Syna przez Ojca i Ojca przez Syna jest procesem dokonującym się w godzinie Jezusa, która wykracza poza czas ziemski i jest zorientowana ku wieczności (zob. J 13,31-32). Jezus wypełnia misję powierzoną Mu przez Ojca w całej swojej wolności. Oddaje swoje życie za ludzkość w mocy przekazanej Mu przez Ojca (J 10,17-18 *Dlatego miłuje Mnie Ojciec, bo Ja życie moje oddaję, aby je potem znów odzyskać. Nikt Mi go nie zabiera, lecz Ja od siebie je oddaję. Mam moc je oddać i mam moc je znów odzyskać. Taki nakaz otrzymałem od mojego Ojca*»). Misja Jezusa spotyka się ze sprzeciwem Jego wrogów, którzy pragną zniweczyć dzieło zbawienia świata.

4. WŁADZA PRZECIWNIKÓW BOGA

Na kartach czwartej Ewangelii mowa jest także o władzy przeciwników Boga. Należą do nich szatan oraz wszyscy działający jako jego narzędzia²⁰. W czwartej Ewangelii najważniejszy przeciwnik Boga jest określany różnymi

¹⁹ Zob. J 7,39; 11,4; 12,16.23; 13,31-32; 17,1.5. Zob. także użycie tego czasownika w J 8,54; 16,14; 17,10.

²⁰ Por. władzę Antychrysta w Apokalipsie (Ap 13,2; 13,4; 13,12).

terminami: diabeł (J 6,70; 8,44; 13,2), szatan (J 13,27), zły (J 17,15), demon (J 7,20; 8,48.49.52; 10,20.21), władca świata (J 12,31; 14,30; 16,11). Jego działanie polega na kłamstwie i wprowadzaniu podziału między Bogiem i ludźmi²¹. Wielokrotnie szatan jest nazywany „władcą świata” (gr. *archōn tou kosmou*). W J 12,31 i J 16,11 wyrażenie to jest użyte w kontekście sądu nad światem, w którym władca tego świata zostaje osądzony i odrzucony (J 12,31 -*Teraz odbywa się sąd nad tym światem. Teraz władca tego świata zostanie precz wyrzucony*; J 16,11 -*wreszcie o sądzie – bo władca tego świata został osądzony*). W J 14,30 mowa jest o działalności „władcy tego świata” w kontekście mowy pożegnalnej Jezusa (*Już nie będę z wami wiele mówił, nadchodzi bowiem władca tego świata. Nie ma on jednak nic swego we Mnie*). Pisma Janowe podkreślają szczególną relację pomiędzy szatanem i ludźmi będącymi pod jego kontrolą. Ludzie ci znajdują się pod władzą szatana i ich czyny są w rzeczywistości czynami szatana²². Ewangelista mocno wiąże działanie

²¹ Zob. J.C. Coetzee, „Christ and the Prince of this World in the Gospel and the Epistles of St. John”, *Neotestamentica* 2 (1968), s. 104-121; W.E. Sproston, „Satan in the Fourth Gospel”, *Studia biblica* 1978. *Papers on the Gospels*, red. E.A. Livingstone, Sheffield: JSOT Press 1978, s. 307-311; J. Giblet, „La puissance satanique selon l'évangile de saint Jean”, *Anges et démons*, red. J. Ries – H. Limet, Louvain-la-Neuve: Peeters Press 1989, s. 291-300; J.-M. Sevrin, „Le Prince de ce monde. La fonction christologique du diable dans le quatrième évangile”, *Figures du démoniaque, hier et aujourd'hui*, red. M. Lagree – H. Crouzel – J. Sevrin, Bruxelles: Facultés universitaires Saint-Louis, 1992, s. 63-81; E.H. Pagels, *The Origin of Satan*, New York: Random Mouse 1995; D. Cerbelaud, *Le diable*, Paris: Éditions de l'Atelier/Éditions Ouvrières 1997.

²² W tym świetle lepiej mogą być zrozumiałe niektóre wyrażenia występujące w pismach Janowych: „dzieła diabła” (1 J 3,8 – *Kto grzeszy, jest z diabła, ponieważ diabeł trwa w grzechu od początku. Syn Boży objawił się po to, aby zniszczyć dzieła diabła*); „dzieci diabła” (1 J 3,10 – *Dzięki temu można rozpoznać dzieci Boga i dzieci diabła: każdy, kto postępuje niesprawiedliwie, nie jest z Boga, jak i ten, kto nie miłuje swego brata*); „synagoga szatana” (Ap 2,9 – *Znam twój ucisk i ubóstwo – ale ty jesteś bogaty – i znam obelgę wyrządzoną przez tych,*

szatana z osobą Judasza²³. W J 6,70 Jezus *implicite* w odniesieniu do Judasza używa terminu „diabeł” (*Na to rzekł do nich Jezus: «Czyż nie wybrałem was dwunastu? A jeden z was jest diabłem»*). Precyzacja następuje zaraz na początku mowy pożegnalnej gdy w J 13,2 Judasz wyraźnie ma swój udział we władzy szatana (*W czasie wieczerzy, gdy diabeł już naklonił serce Judasza Iskarioty syna Symona, aby Go wydać*). Ewangelista podkreśla ścisły związek zdrady Judasza z dziełem szatana poprzez obrazową wzmiankę, że szatan wszedł w Judasza (J 13,27 – *A po spożyciu kawałka chleba wszedł w niego szatan. Jezus zaś rzekł do niego: «Co chcesz czynić, czyń prędzej!»*). Działanie Judasza jako narzędzie szatana zostaje w sposób symboliczny przedstawione jako działanie w ciemności nocy (J 13,30 – *A on [Judasz] po spożyciu kawałka chleba zaraz wyszedł. A była noc*). Działanie to jest przeciwstawione zbawczej akcji Jezusa utożsamiającego się ze Światłością (J 8,12). W J 17,12 Judasz jako instrument szatana i przeciwnik Boga zostaje określony – „syn zatracenia” (*Dopóki z nimi byłem, zachowywałem ich w Twoim imieniu, które Mi dałeś, i ustrzegłem ich, a nikt z nich nie zginął z wyjątkiem syna zatracenia, aby się spełniło Pismo*)²⁴.

Przeciwnikami Boga działającymi pod władzą szatana są na kartach czwartej Ewangelii także „Żydzi”²⁵, fa-

co samych siebie zwą Żydami, a nie są nimi, lecz synagogą szatana; Ap 3,9 – Oto Ja ci daję ludzi z synagogi szatana, spośród tych, którzy mówią o sobie, że są Żydami – a nie są nimi, lecz kłamią.

²³ Na temat relacji szatan-Judasz w czwartej Ewangelii zob. R. Bultmann, *The Gospel of John*, p. 482; W.E. Sproston, „Satan in the Fourth Gospel,” s. 307-311; J.-M. Sevrin, „Le Prince de ce monde,” s. 73-78; Y. Simoens, *La Gloire d'aimer. Structure stylistique et interprétative dans le Discours de la Cène (Jn 13-17)*, Rome: Pontificio Istituto Biblico/Biblical Institute Press, 1981, s. 205 nn.

²⁴ W 2 Tes 2,3 określenie to jest użyte w odniesieniu do Antychrysta jako narzędzia szatana.

²⁵ Na temat specyfiki tego pojęcia w Ewangelii Janowej zob. M.S. Wróbel, *Antyjudajizm a Ewangelia według św. Jana. Nowe spojrzenie na relację czwartej Ewangelii do judaizmu*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005.

ryzeusze, kapłani, przywódcy. W J 8,44 „Żydzi” zostają w polemice z Jezusem zostają *explicite* określani jako pochodzący od ojca – diabła²⁶. W wielu miejscach w Ewangelii Janowej faryzeusze i arcykapłani są wymieniani obok siebie²⁷. Porównując Ewangelię Janową z Synoptykami stwierdzamy, że brak w niej wzmianek o Saduceuszach, Herodianach, starszych, celnikach, uczonych w Piśmie. To zredukowanie postaci będących w opozycji do Jezusa może służyć Ewangeliście do uwypuklenia konfliktu i rozdziału między tymi, którzy uwierzyli w Niego i tymi, którzy odrzucili Jego orędzie. Jednocześnie Ewangelista uwypukla znaczenie tych grup, które są faktycznie w opozycji do Jezusa i chrześcijaństwa w okresie redakcji Ewangelii.

Ewangelista Jan w sposób ironiczny przedstawia władzę Pilata, która z pozoru tylko wydaje się być wielką, lecz w rzeczywistości w konfrontacji z władzą Jezusa – „króla żydowskiego” okazuje się czymś iluzorycznym i nietrwałym (J 19,10-11 – *Rzekł więc Pilat do Niego: «Nie chcesz mówić ze mną? Czy nie wiesz, że mam władzę uwolnić Ciebie i mam władzę Ciebie ukrzyżować?» Jezus odpowiedział: «Nie miałbyś żadnej władzy nade Mną, gdyby ci jej nie dano z góry. Dlatego większy grzech ma ten, który Mnie wydał tobie»*).

Władza szatana i jego zwolenników przejawiająca się w nienawiści, kłamstwie, zabójczych czynach choć w wymiarze zewnętrznym wydaje się tryumfować, to jednak w wymiarze wewnętrznym ponosi porażkę. Jezus poprzez swoją mękę, śmierć i zmartwychwstanie tryumfuje nad śmiercią i szatanem. Jego chwalebna śmierć na krzyżu posiada zbawczą moc przewyciężającą wszelkie moce piekielne. Zmartwychwstały Pan przekazuje tę moc Kościółowi, który kontynuuje misję konfrontacji i zwycięstwa nad wszelkim złem.

²⁶ Zob. szczegółową analizę tego wersetu w aspekcie literackim, egzegetycznym i teologicznym w M.S. Wróbel, *Who are the father and his children in Jn 8:44? The literary, historical and theological analysis of Jn 8:44 and its context*, Paris: Gabalda et Cie 2005.

²⁷ J 7,32.45; 11,47.57; 18,3.

5. WŁADZA UCZNIÓW

Zaraz na początku w Prologu Ewangelii św. Jana (J 1,12) zostaje podkreślony fakt, że wszyscy przyjmujący z wiarą Jezusa otrzymują udział w Jego władzy i stają się dziećmi Bożymi (*Wszystkim tym jednak, którzy Je przyjęli, dało moc, aby się stali dziećmi Bożymi, tym, którzy wierzą w imię Jego*). Uczniowie Jezusa są w pismach Janowych wielokrotnie nazywani „dziećmi Boga”²⁸. Na relację pomiędzy Bogiem, Jezusem i Jego uczniami wskazuje alegoria o winnym krzewie (J 15,1-11). W alegorii tej Jezus jest krzewem winnym, Ojciec jest Ogrodnikiem a uczniowie Jezusa latoroślami. Tworzenie dynamicznej i głębokiej wspólnoty z Ojcem i Synem decyduje o owocnej egzystencji uczniów Jezusa (J 15,8 – *Ojciec mój przez to dozna chwały, że owoc obfity przyniesiecie i staniecie się moimi uczniami*). W takiej wspólnotcie realizuje się bowiem prawdziwa Miłość, której źródłem jest Miłość Ojca do Syna (J 15,9 – *Jak Mnie umiłował Ojciec, tak i Ja was umiłowałem. Trwajcie w miłości mojej!*) Uczniowie Jezusa odgrywają ważną rolę, gdyż ich owocne życie jest przedłużeniem misji samego Mistrza w powierzonym im świecie (J 20,21b – *Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam*). Przyjęcie przez uczniów objawienia Jezusa o Ojcu czyni z nich przyjaciół Ojca i Syna²⁹ (J 15,15 *Już was nie nazywam sługami, bo sługa nie wie, co czyni pan jego, ale nazwałem was przyjaciółmi, albowiem oznajmiłem wam wszystko, co usłyszałem od Ojca mego*).

Uczniowie otrzymują obietnicę Ducha Parakleta, który pomaga im pogłębiać wiarę i w pełni realizować misję powierzoną przez Ojca i Jego Syna. Paraklet nie tylko przebywa w wierzących (J 14,17), doprowadza ich do całej prawdy (J 16,13), otacza chwałą Chrystusa (J 16,14), lecz także jest tym, który przychodzi, aby przekonać świat

²⁸ Zob. J 1,12; 11,52; 1 J 3,1.2.10; 5,2.

²⁹ Tytuł „przyjaciół Boga” na kartach biblijnych pojawia się w odniesieniu do Abrahama (Iz 41,8; Jk 2,23) oraz Mojżesza (Wj 33,11).

o grzechu, sprawiedliwości i sądzie. Jawi się On jako dar dla wspólnoty, zapewniający jej więź z Bogiem i umacniający w konfrontacji z przeciwnikami Boga³⁰. We wspólnocie wiary, jedności i miłości z Ojcem, Synem i Duchem Świętym wierni uczniowie mogą czynić dzieła na miarę swego Mistrza (J 14,12).

Wspólnota uczniów z Ojcem i Synem i uczestnictwo w boskiej władzy jako dzieci Bożych może być realizowana dzięki wierze. Św. Jan w zakończeniu Ewangelii wskazuje na intencję z jaką pisał (J 20,31 *abyście wierzyli, że Jezus jest Mesjaszem, Synem Bożym*). Podobne zakończenie występuje w scenie, w którym uczeń daje świadectwo (J 19,35 *abyście i wy wierzyli*). Cel ten, który wzywa chrześcijan do pewności wiary, zostaje także podkreślony w 1 Liście św. Jana (1 J 5,13 *O tym napisałem do was, którzy wierzycie w imię Syna Bożego, abyście wiedzieli, że macie życie wieczne*). Wiara dla św. Jana jest dynamicznym spotkaniem z Chrystusem i przyjęciem Syna Bożego, który przybywa do ludzkości jako Objawiciel Ojca. Wiara związana jest więc ściśle z dwoma fundamentalnymi tematami dla teologii Janowej: misterium Wcielenia oraz misterium Objawienia Boga Ojca w Jego Synu Jezusie Chrystusie. Św. Jan w swojej Ewangelii, w odróżnieniu od Synoptyków nie używa rzeczownika „wiara” (gr. *pi-stis*), lecz zawsze czasownik, który oznacza akt wiary (gr. *pisteuō*). Wskazuje to na fakt, że termin „wierzyć” dla Jana oznacza postawę dynamiczną i egzystencjalną. Na znaczenie wiary uczniów w chrystologii Janowej może wskazywać fakt, że czasownik „wierzyć” pojawia się na kartach czwartej Ewangelii aż 98 razy³¹. Proces wiary uczniów prowadzi do prawdziwego życia w wolności dzieci Bożych (J 20,31). Nowe życie uczniów w imię Je-

³⁰ Zob. J 14,15-17.25-26; 15,26-27; 16,4b-11.12-15.

³¹ U Synoptyków stwierdzamy znacznie rzadsze występowanie tego terminu (Mt – 11razy; Mk – 14 razy; Łk – 9 razy). Zob. K. Aland, *Vollständige Konkordanz*, Berlin: Walter de Gruyter 1983, s. 1127-1129; W.F. Moulton – A.S. Geden, *A Concordance to the Greek New Testament*, Edinburgh: T&T. Clark 1974, s. 805-808.

zusa uzdalnia ich do udziału we władzy i kontynuowania misji swojego Mistrza, w której kluczowym punktem jest miłość Boga i bliźniego. Życie uczniów w wierze i miłości stanowi według św. Jana drogę prowadzącą do domu Ojca: J 14,2-3 – *W domu Ojca mego jest mieszkań wiele. Gdyby tak nie było, to bym wam powiedział. Idę przecież przygotować wam miejsce. A gdy odejdę i przygotuję wam miejsce, przyjdę powtórnie i zabiorę was do siebie, abyście i wy byli tam, gdzie Ja jestem*; J 17,24 – *Ojcze, chcę, aby także ci, których Mi dałeś, byli ze Mną tam, gdzie Ja jestem, aby widzieli chwałę moją, którą Mi dałeś, bo umiłowalesz Mnie przed założeniem świata*.

Ewangelista akcentuje także fakt, że moc i władza Boża manifestuje się poprzez wiarę uczniów, która jest rezultatem głoszenia Bożego Słowa i dokonywania cudownych znaków³². Wierni naśladowcy Jezusa to kontynuatorzy misji przekazanej przez Jezusa Dwunastu. Na pytanie Jezusa w J 6,67 (*Czy i wy chcecie odejść?*) odpowiadają oni wraz z Piotrem (J 6,68-69 *Panie, do kogóż pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego. Myśmy zaś uwierzyli i poznaliśmy, że Ty jesteś Świętym Bożym*). W narracji Janowej grupa wierzących uczniów zostaje wyraźnie skontrastowana z tymi, którzy odrzucili naukę Jezusa i nie uwierzyli Mu (J 12,36b-37). Grupa wiernych naśladowców Jezusa otrzymuje od Niego wyjaśnienia i wskazówki dotyczące Jego tajemnicy i misji, która znajduje przedłużenie w ich dalszej działalności. W swoim nauczaniu Jezus zwraca szczególną uwagę na podkreślenie jedności pomiędzy Ojcem, Synem i wiernymi uczniami³³. We wspólnocie wiary, jedności i miłości z Ojcem, Synem i Duchem Świętym wierni uczniowie mogą czynić dzieła na miarę swego Mistrza (J 14,12).

Podsumowując możemy stwierdzić, że problematyka władzy odgrywa istotną rolę w zrozumieniu teologicznego orędzia czwartej Ewangelii. Władza Ojca, który jawi się

³² J 2,11; 6,68-69.

³³ Zob. J 14,18-24; 15,1-11; 17,20-26.

jako jej Źródło i Podmiot znajduje swoje urzeczywistnienie w misji Syna, który zostaje posłany, aby wypełnić misję zbawienia świata. Męka i śmierć przez ukrzyżowanie Niewinnego wskazują na władzę szatana i jego przeciwników, która wydaje się triumfować w wymiarze zewnętrznym. Faktycznie jednak cierpienie Sprawiedliwego staje się chwalebnyim zwycięstwem i wypełnieniem woli Posyłającego Ojca. Krzyż pomyślany jako narzędzie zbrodni staje się drzewem zbawienia ludzkości i tryumfu nad mocą zła. Jezus jawi się jako Król ludzkich serc i Władca królestwa Miłości. W zwycięskim misterium Boga nad władzą ciemności uczestniczą wierzący, którzy jako dzieci Boże mocą Ducha Świętego urzeczywistniają we wspólnocie Kościoła zbawcze dzieło Boga.

Sommario

L'autore presenta il problema dell'autorità nel IV Vangelo e lo situa sullo sfondo della teologia di Giovanni. Si parte dall'individuare i testi, in cui si trova la parola *exousia*. La lettura di questi testi permette di discutere diversi aspetti dell'autorità presentati nel IV Vangelo: l'autorità del Padre, l'autorità del Figlio, l'autorità dei nemici di Dio e l'autorità dei discepoli. Il Padre è la Fonte e il Soggetto dell'autorità, la quale comunica al Figlio. Gesù attraverso la sua missione, la quale culmina nella morte sulla croce, rivela l'essenza dell'autorità come Amore e Vita. In questo modo Gesù vince l'autorità delle tenebre e del peccato. La vittoriosa missione del Figlio si prolunga nella vita dei suoi discepoli, i quali grazie allo Spirito Santo partecipano nel mistero salvifico di Dio Padre.

Ks. Mirosław S. Wróbel
al. Raclawickie 14
20-950 Lublin

Ks. MIROSLAW S. WRÓBEL, ur. w 1966 r., dr nauk biblijnych École Biblique w Jerozolimie; dr hab. teologii biblijnej KUL Autor licznych monografii Członek Stowarzyszenia Biblistów Polskich, Associazione ex-alumni del Pontificio Istituto Biblico, Society of Biblical Literature, Catholic Biblical Association.